

Vadlīnijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai un sankcijās noteikto ierobežojumu izpildes nodrošināšanai ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas nozarē

Lai veicinātu kapitālsabiedrību, kuras saņēmušas Latvijas Bankas licenci ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanai un pārdošanai (tālāk tekstā – kapitālsabiedrība), vienotu izpratni par Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma (tālāk tekstā – Likums), Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma (tālāk tekstā – Sankciju likums) un Latvijas Bankas 2019. gada 16. jūlija noteikumu Nr. 176 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas un sankciju riska pārvaldīšanas prasības, veicot ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanu un pārdošanu" prasību piemērošanu saistībā ar aizdomīgu darījumu konstatēšanu, Latvijas Bankas licencēšanas komiteja ir identificējusi pazīmes, kuras var norādīt uz aizdomām par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma vai proliferācijas finansēšanu, sankcijās noteikto ierobežojumu pārkāpšanu vai šo darbību mēģinājumu, veicot ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas darījumu.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir darbības, kuru rezultātā līdzekļi, kas iegūti no noziedzīgām darbībām tiek virzīti caur finanšu sistēmu tādā veidā, lai rastos iespajds, ka līdzekļi iegūti no likumīgiem avotiem.

Terorisma finansēšana ir jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana ar mērķi tos izmantot, vai zinot, ka tie tiks pilnīgi vai daļēji izmantoti, lai veiktu teroristiskas darbības.

Proliferācijas finansēšana ir darbību kopums ar mērķi slēpt līdzekļu un gala lietotāja izcelsmi un darījuma patieso būtību, lai finansētu masu iznīcināšanas ieroču proliferāciju, t.sk. arī nepieciešamo zināšanu un palīgmateriālu iegūšanu.

Sankcijās noteikto ierobežojumu izpildes nodrošināšanai kapitālsabiedrībām ir pienākums identificēt sankciju subjektus un nepieļaut sankcionētai personai noteikto ierobežojumu pārkāpšanu, t.sk. nesniedzot šādām personām finanšu pakalpojumus, tostarp neveicot ārvalstu valūtas skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas darījumus ar šādām personām vai personām, kas darbojas šādu personu vārdā vai labā. Vienlaikus noteikto sankciju apiešana, t.sk. izmantojot citas personas kā aizsegu, ir uzskatāms par noziedzīgu nodarījumu un konstatējams arī noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas darbību rezultātā.

I Noziedzīgi iegūti līdzekļi

Krimināllikums paredz, ka par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem (noziedzīgi iegūtu mantu) ir uzskatāmi līdzekļi, kuri tieši vai netieši iegūti personas īpašumā vai valdījumā, izdarot noziedzīgu nodarījumu.

Papildus Krimināllikumā noteiktajiem par noziedzīgi iegūtiem uzskatāmi arī līdzekļi, kuri pieder personai vai kurus tieši vai netieši kontrolē persona:

- kura ir iekļauta kādā no Ministru kabineta noteiktu valstu vai starptautisko organizāciju sastādītajiem to personu sarakstiem, kas tiek turētas aizdomās par

iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā;

- kura ir iekļauta uz Sankciju likuma pamata Ministru kabineta sastādītajā sankciju subjektu sarakstā nolūkā cīnīties pret iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā;
- par kuru operatīvās darbības subjektiem, pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm, prokuratūrai vai tiesai ir informācija, kas dod pietiekamu pamatu šo personu turēt aizdomās par tāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, kurš saistīts ar terorismu, vai līdzdalību tajā.

Atbilstoši Likumam Finanšu izlūkošanas dienests (tālāk tekstā – FID) informāciju par attiecīgajām personām apkopo un publicē interneta vietnē <http://sankcijas.fid.gov.lv/>. Šajā vietnē ir apkopotas Apvienoto Nāciju Organizācijas, Eiropas Savienības un Latvijas Republikas nacionālās sankcijas.

II Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai parasti ir trīs stadijas:

- ievietošana (placement), kad skaidra nauda vai tās ekvivalents tiek ievietots finanšu sistēmā;
- izkārtošana (layering), kad tiek veikta virkne sarežģītu finanšu darījumu, lai maskētu naudas izcelsmi;
- integrācija (integration), kad līdzekļi tiek integrēti atpakaļ ekonomikā tā, lai izskatītos, ka to izcelsme ir likumīga.

Šāda vienkāršota pieeja neaptver visus noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas paņēmienus, jo atkarībā no apstākļiem kāda no parastajām stadijām var arī tikt izlaista. Ārvalstu valūtas skaidrās naudas pirkšana un pārdošana visdrīzāk būtu daļa no izkārtošanas ar mērķi maskēt naudas līdzekļu izcelsmi.

Atbilstoši nacionālajam noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku novērtējumam ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas nozares draudu līmenis tikt izmantotai naudas līdzekļu legalizācijā ir novērtēts kā vidējs. Ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas izmantošana noziedzīgi iegūtu naudas līdzekļu legalizācijas shēmās ir process, kas neprasa speciālu plānošanu, zināšanas vai ekspertīzi, un ir viegli pieejams. Ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšana un pārdošana var tikt izmantota noziedzīgi iegūtu naudas līdzekļu legalizācijā:

- konvertējot ārvalstīs gūtos ienākumus no kontrabandas vai akcīzes preču realizācijas valūtā;
- konvertējot neidentificētos noziedzīgos nodarījumos iegūtu mazāk likvīdu ārvalstu valūtu *euro* un ASV dolāros, kā starptautiski atzītās valūtās, t.sk. arī izmantošanai Latvijā;
- konvertējot neidentificētos noziedzīgos nodarījumos iegūtus naudas līdzekļus augstas nominālvērtības naudas zīmēs, lai atvieglotu noziedzīgi iegūtu līdzekļu glabāšanu un pārvietošanu;
- kad kriminālās organizācijas, kā arī atsevišķas kriminālās personas iegūst ietekmi kapitālsabiedrībās, iegādājoties tās daļas, kļūstot par pārvaldes institūciju pārstāvjiem

vai ieņemot amatus, kurus var izmantot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai un terorisma vai proliferācijas finansēšanai;

III Terorisma finansēšana

Terorisma finansēšanā, atšķirībā no noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, naudas līdzekļiem var būt legāla izcelsme. Līdz ar to ir nepieciešams pievērst papildus uzmanību darījumu mērķim un būtībai, ar darījumu saistītajai un pieejamai papildus informācijai, kā arī tālākajam iespējamajam līdzekļu izlietojumam.

Terorisma finansēšanas darbības var iedalīt trīs galvenajos posmos – 1) līdzekļu ieguve, vākšana un uzkrāšana; 2) līdzekļu nodošana vai nosūtīšana gala lietotājam; 3) līdzekļu realizācija materiālu iegādei vai teroristu atalgojumam.

Ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas nozares draudu līmenis tikt izmantotai terorisma finansēšanā ir vidējs. Ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas izmantošana terorisma finansēšanas shēmās Latvijā visticamāk tiktu izmatota 2. posmā, gatavojoties vai veicot līdzekļu nodošanu gala lietotājam vai starpniekam. Draudu līmeni galvenokārt nosaka anonīmo darījumu īpatsvars un apstākļi, ka ārvalstu valūtas pirkšana un pārdošana ir process, kas neprasa speciālu plānošanu, zināšanas vai ekspertīzi, un ir viegli pieejams. Ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšana un pārdošana var tikt izmantota terorisma finansēšanā:

- konvertējot līdzekļus ASV dolāros, kā starptautiski atzītā valūtā, ar kuru nav problēmu norēķināties jebkurā valstī, t.sk. valstīs ar augstu terorisma aktivitāti; ASV dolāri parasti tiek nogādāti konflikta zonās, lai finansētu teroristiskas darbības;
- konvertējot līdzekļus ārvalstu valūtas augstas nominālvērtības naudas zīmēs, lai atvieglotu līdzekļu glabāšanu un pārvietošanu uz konflikta zonām, lai finansētu teroristiskas darbības;
- konvertējot līdzekļus augsta terorisma riska valstu kaimiņvalstu valūtās.

IV Proliferācijas finansēšana

Proliferācijas finansēšanai līdzekļi var nākt no dažādiem avotiem, kā piemēram, sankcionētas valsts līdzekļiem tiešā vai netiešā veidā, kāda proliferātāju atbalstoša uzņēmuma līdzekļiem vai arī no noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem. Neatkarīgi no līdzekļu avota, lai veiksmīgi īstenotu masu iznīcināšanas ieroču iegādi, t.sk. transportēšanu un citas nepieciešamās darbības, ir nepieciešama līdzekļu izcelsmes slēpšana vai maskēšana, izmantojot, piemēram, čaulas uzņēmumus, aģentus un citus starpniekus, lai pēc iespējas attālinātu darījumu patieso labuma guvēju no paša darījuma.

Finanšu līdzekļu izcelsmes slēpšanas posmā var tikt izmantota arī ārvalstu valūtas skaidrās naudas pirkšana un pārdošana kā konkrēta darījuma elements vai rīks papildu anonimitātes iegūšanai, izmantojot skaidro naudu.

V Patiesā labuma guvēja noskaidrošana klientu izpētes ietvaros

Likums nosaka, ka patiesais labuma guvējs — fiziskā persona, kura ir klienta — juridiskās personas — īpašnieks vai kura kontrolē klientu, vai kuras vārdā, labā,

interesēs tiek nodibinātas darījuma attiecības vai tiek veikts gadījuma rakstura darījums, un tā ir vismaz:

- attiecībā uz juridiskajām personām — fiziskā persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25 procenti no juridiskās personas kapitāla daļām vai balsstiesīgajām akcijām vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē;
- attiecībā uz juridiskiem veidojumiem — fiziskā persona, kurai pieder vai kuras interesēs ir izveidots vai darbojas juridisks veidojums vai kura tiešā vai netiešā veidā īsteno kontroli pār to, tostarp, kura ir šāda veidojuma dibinātājs, pilnvarnieks vai pārraudzītājs (pārvaldnieks).

Likums nosaka pienākumu kapitālsabiedrībām iegūt informāciju par savu klientu patiesajiem labuma guvējiem. Noskaidrojot patieso labuma guvēju, iegūst:

- fizisko personu identificējošo informāciju;
- informāciju par šīs fiziskās personas nacionalitāti, rezidences valsti,
- informāciju par veidu, kādā šī fiziskā persona īsteno kontroli pār klientu:
 - i. juridiskas personas – gadījumā – informāciju par šīs fiziskās personas kontrolēto juridiskās personas kapitāla daļu vai akciju apmēru;
 - ii. juridiska veidojuma – gadījumā – informāciju par tā pārvaldības mehānismu un šīs fiziskās personas lomu tā darbībā.

Kapitālsabiedrība klienta patiesā labuma guvēja noskaidrošanu var īstenot vismaz vienā no šādiem veidiem:

- saņemot klienta apstiprinātu paziņojumu par patieso labuma guvēju;
- izmantojot ziņas vai dokumentus no Latvijas Republikas vai ārvalsts informācijas sistēmām (piemēram, Valsts ieņēmumu dienesta publiskojamās informācijas datubāzes, Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra, Valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas u.c. avotiem), dokumentējot izmantoto informācijas avotu un no tā saņemto informāciju;
- patstāvīgi noskaidrojot klienta patieso labuma guvēju, ja ziņas par to nevar iegūt citādi.

Kapitālsabiedrība, atbilstoši pamatojot un dokumentējot darbības, kas veiktas, lai noskaidrotu klienta patieso labuma guvēju, par juridiskās personas patieso labuma guvēju var uzskatīt personu, kura ieņem amatu šīs juridiskās personas augstākajā pārvaldības institūcijā, ja kapitālsabiedrība ir izmantojusi visus iespējamus noskaidrošanas līdzekļus un nav iespējams noskaidrot nevienu fizisku personu atbilstoši Likumā ietvertajam termina "patiesais labuma guvējs" skaidrojumam, kā arī ir izslēgtas šaubas par to, ka juridiskajai personai varētu būt cits patiesais labuma guvējs.

Kapitālsabiedrība, pamatojoties uz risku novērtējumu, veic nepieciešamos pasākumus, lai pārliecinātos, ka noskaidrotais patiesais labuma guvējs ir klienta patiesais labuma guvējs.

Pārliecinoties par patiesā labuma guvēja patiesumu, kapitālsabiedrībai ir jāņem vērā iespējamie riska faktori, kas var norādīt uz nepatiesas informācijas sniegšanu. Piemēram, pārliecinoties, vai noskaidrotais patiesais labuma guvējs atbilst tādas personas tēlam, kas spēj vadīt uzņēmumu vai būt tā faktiskais īpašnieks, jo praksē kā

patiesie labuma guvēji var tikt arī norādītas personas bez noteiktas dzīvesvietas vai personas no jurisdikcijām, kuras nesadarbojas ar Latvijas Republiku tiesiskās informācijas apmaiņā.

Kapitālsabiedrībai ir jāņem vērā fakts, ka personas, kas cenšas legalizēt noziedzīgā veidā iegūtus finanšu līdzekļus, mēģina to darīt dažādu fizisku un juridisku personu vai juridisku veidojumu aizsegā, piemēram, izveidojot labdarības fondus, biedrības un nodibinājumus, kuri negūst peļņu.

VI Aizdomīgu darījumu konstatēšana un ziņošana par tiem

Efektīvai noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanai kapitālsabiedrībai ir pastāvīgs pienākums izvērtēt katra tās konsultētā, plānotā, pieteiktā, uzsāktā, atliktā, veiktā vai apstiprinātā darījuma iespējamo saistību ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma un proliferācijas finansēšanu, un par aizdomām nekavējoties ziņot FID.

Kapitālsabiedrībai savā iekšējās kontroles sistēmā ir jāparedz un jādokumentē:

- aizdomīgu darījumu atklāšanas kārtība;
- kārtība, kādā kapitālsabiedrība ziņo FID par aizdomīgiem darījumiem.

Ziņojums FID ir jāsniedz nekavējoties pēc aizdomīga darījuma konstatēšanas, elektroniskā veidā FID interneta vietnē <https://goaml.fid.gov.lv>.

FID interneta vietnē <https://www.fid.gov.lv> (sadaļā "Ziņošana FID") ir pieejami arī skaidrojoši materiāli par ziņojumu iesniegšanu, t.sk. to tehniskās shēmas un dažādi klasifikatori. Papildus minētajam FID regulāri informē <https://goaml.fid.gov.lv> portālā reģistrētos lietotājus par dažādām aktualitātēm, t.sk. jaunākajām tipoloģijām.

Kapitālsabiedrībai nav tiesību izpaust ziņošanas faktu, tādējādi dokumentu aprīte ir jāorganizē tā, lai informācija netiktu izpausta klientam, trešajām pusēm, tai skaitā kapitālsabiedrības darbiniekiem, kuri ar to nestrādā.

Aizdomīgu darījumu atklāšanas kārtībā paredz pazīmes un indikatorus, kas var norādīt uz darījuma aizdomīgumu, un darījuma apstākļu, t.sk. iepriekšējo darījumu, klienta un citas informācijas analīzes un izpētes procedūru, lai pārliecinātos par darījuma aizdomīgumu.

Ziņošana par aizdomīgu darījumu neatbrīvo kapitālsabiedrību no sliekšņa deklarācijas iesniegšanas. Tāpat arī sliekšņa deklarācijas iesniegšana neatbrīvo kapitālsabiedrību no pienākuma izvērtēt katra tās konsultētā, plānotā, pieteiktā, uzsāktā, atliktā, veiktā vai apstiprinātā darījuma iespējamo saistību ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma un proliferācijas finansēšanu.

VII Sliekšņa deklarācijas

Atbilstoši Likumam un uz tā pamata izdotajiem Ministru kabineta noteikumiem Likuma subjektiem ir pienākums FID iesniegt sliekšņa deklarācijas. Sliekšņa deklarācijas tiek iesniegtas FID interneta vietnē <https://goaml.fid.gov.lv>. Sliekšņa deklarācijas iesniedzamas reizi nedēļā par starplaikā veiktajiem darījumiem.

Sliekšņa deklarācijas ir jāiesniedz par visiem darījumiem, kuri atbilst attiecīgajos Ministru kabineta noteikumos noteiktajiem summas sliekšņiem. Sliekšņa deklarācijas neprasa darījumu analīzi un tajās ir iekļaujams ierobežots informācijas apjoms. Kā norādīts arī iepriekšējā nodaļā, sliekšņa deklarācijas iesniegšana neatbrīvo kapitālsabiedrību no pienākuma konstatēt aizdomīgus darījumus un par tiem ziņot FID. Tādējādi ir iespējama situācija, ka par vienu darījumu kapitālsabiedrība FID ziņo divreiz – gan iesniedzot sliekšņa deklarāciju, gan ziņojumu par aizdomīgu darījumu.

VIII Atturēšanas no aizdomīga darījuma

Ņemot vērā, ka ārvalstu valūtu pirkšana un pārdošana ir pakalpojums, kas parastos apstākļos tiek izpildīts nekavējoties, tad, konstatējot pamatotas aizdomas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vai terorisma un proliferācijas finansēšanu, kapitālsabiedrība nesniedz pakalpojumu klientam. Par šādiem gadījumiem kapitālsabiedrība nekavējoties ziņo FID kā par aizdomīgiem darījumiem.

Gadījumos, kad kapitālsabiedrība veic ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas vai pārdošanas darījumu ar laika nobīdi no samaksas saņemšanas līdz darījuma izpildei, kapitālsabiedrība papildus aizdomīgu darījumu atklāšanas un ziņošanas pienākumam atbilstoši Likuma prasībām iekšējās kontroles sistēmā nosaka arī kārtību, kādā tā atturas no darījuma veikšanas, ja ir pamatotas aizdomas par darījuma saistību ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu vai terorisma finansēšanu. Par atturēšanos no šāda darījuma ir nekavējoties, bet ne vēlāk kā nākošajā darba dienā jāziņo FID.

- Šādos gadījumos FID saņemto ziņojumu izvērtē piecu vai nepieciešamības gadījumā astoņu darba dienu laikā. Šā termiņa laikā kapitālsabiedrība saņem FID rīkojumu:
- izbeigt atturēšanos no darījuma veikšanas vai
- par līdzekļu iesaldēšanu, ja rodas pamatotas aizdomas, ka notiek vai ir veikts noziedzīgs nodarījums, tai skaitā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija, terorisma vai proliferācijas finansēšana vai šo noziedzīgo nodarījumu mēģinājums.

Gadījumā, kad atturēšanās no darījuma veikšanas vai darījuma atteikšana var būt signāls klientam, lai tas mēģinātu izvairīties no atbildības, ir pieļaujama darījuma veikšana, vienlaikus nekavējoties, bet ne vēlāk kā nākošajā darba dienā, iesniedzot FID ziņojumu par aizdomīgu darījumu.

IX Iespējamo noziedzīgo nodarījumu tipoloģijas

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas izpratnē tipoloģijas ir izplatītākie veidi un mehānismi, kā tiek legalizēti noziedzīgi iegūti līdzekļi. Noziedznieki izmanto inovatīvas metodes, lai legalizētu līdzekļus, tādēļ atsevišķas tipoloģijas var atšķirties atkarībā no reģiona, kur tās tiek lietotas, un konkrētā laika nogriežņa, proti, neaktuālas tipoloģijas var kļūt aktuālas un otrādi. Augstam riskam vienmēr ir pakļauti jauni tirgus mehānismi, jo ne vienmēr tiem ir izstrādāti noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas uzraudzības mehānismi.

Aktuālās noziedzīgo nodarījumu tipoloģijas, kuru uzskaitījums nav izsmēļošs, ir:

- izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas;
- krāpšana elektroniskā vidē;
- nebanku kredītu krāpšana;

- finanšu piramīda;
- neregistrēta vai nelicencēta komercdarbība;
- krāpniecība, kas saistīta ar publiskā finansējuma saņemšanu;
- noziedzīgs nodarījums, kur iesaistīta politiski nozīmīga persona;
- noziedzīgs nodarījums, veicot valsts amatpersonas pienākumus;
- koruptīvas darbības;
- viltotu dokumentu izmantošana;
- krāpšana maksātnespējas procesā;
- cita veida krāpšana;
- terorisma finansēšana;
- masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanas, glabāšanas, pārvietošanas, lietošanas un izplatīšanas (proliferācijas) finansēšana;
- nezināmas izcelsmes noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija.

X Darījuma aizdomīguma pazīmes (riska identifikatori)

Papildus tipoloģijām var izdalīt pazīmes – riska identifikatorus, pēc kuriem var identificēt vai kuri var palīdzēt identificēt aizdomīgus darījumus.

Latvijas Banka ir identificējusi un vērš kapitālsabiedrību uzmanību uz to, ka ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas darījuma aizdomīguma pazīmes un riska identifikatori visbiežāk ir šādi:

- klienta identifikācijas problēmas (klients nevēlas sniegt identifikācijas informāciju vai sniedz to minimālā apjomā, sniedz fiktīvu informāciju, sniedz grūti pārbaudāmu informāciju, ir pamatotas aizdomas, ka personu apliecinošais dokuments ir viltots)
- klients nervozē bez acīmredzama iemesla
- klientam ir pavadītāji, kas viņu vēro
- klients atnes naudu, ko viņš nav saskaitījis
- klients interesējas par identifikācijas un izpētes sliksni vai kārtību
- klients veic vairākus līdzīgus neliela apjoma darījumus, kuri nerasniedz sliksni, no kura kapitālsabiedrība uzsāk klienta izpēti, kas rada pamatu domāt par apzinātu izvairīšanos no iespējamās identifikācijas
- vairāki klienti secīgi veic līdzīgus darījumus, kuri nerasniedz sliksni, no kura kapitālsabiedrība uzsāk klienta izpēti, kas rada pamatu domāt par apzinātu izvairīšanos no iespējamās identifikācijas
- klients īsā laika posmā veic darījumus vairākās ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas vietās
- klients veic liela apjoma darījumu ar reti izmantojamām ārvalstu valūtām
- klients veic sarežģītu darījumu (darījumam nav skaidri saprotama ekonomiskā vai juridiskā mērķa), t.sk. mainot vienu ārvalstu valūtu uz citu
- klients veic viņam netipisku darījumu (šim klientam neraksturīgi liels darījuma apjoms)
- klienta veiktais darījums neatbilst tā rezidences vai mērķa valstij tipiskam darījumam
- nav skaidra darījumā izmantoto līdzekļu izcelsme
- klients veic darījumu, kura apjoms neatbilst viņa finansiālajam stāvoklim

- darījums ir saistīts ar citu aizdomīgu darījumu, par kuru kapitālsabiedrība jau ziņojusi FID;
- ir pamatotas aizdomas, ka darījumā izmantots viltots dokuments
- darījumā izmantotas augstas nominālvērtības naudas zīmes
- naudas zīmju nominālvērtības ir klientam netipiskas
- naudas zīmju iesaiņojums ir klientam netipisks

Ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas darījuma aizdomīguma pazīmes un riska identifikatori var norādīt uz to, ka klients rīkojas ar naudas līdzekļiem, kuru izcelsme nav likumīga, vai kuru izmantošanas mērķis nav likumīgs, proti, ka ir iespējama klienta vai darījumā iesaistīto naudas līdzekļu atbilstība kādai noziedzīgo nodarījumu tipoloģijai.

Līdz ar to ir liela nozīme klienta izpētes pienākumam, kas ir vērsts uz informācijas iegūšanu par klientu un darījumā iesaistītajiem naudas līdzekļiem.

Ņemot vērā to, ka skaidras naudas aprīte ir saistīta ar paaugstinātu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas risku, likumdevējs ir noteicis, ka katra ārvalstu valūtas skaidras naudas pirkšanas vai pārdošanas darījuma, kura apmērs vai vairāku šķietami saistītu darījumu kopējā summa pārsniedz 1500 *euro*, veikšanas gadījumā kapitālsabiedrībai ir pienākums veikt klienta izpēti.

Personām, kurām varētu būt interese izmantot kapitālsabiedrības mērķiem, kas saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vai terorisma un proliferācijas finansēšanu, šāds Likumā noteikts summas sliekšnis, pie kura kapitālsabiedrībai ir pienākums veikt klienta izpēti, ir traucējošs, līdz ar to kopējais risks kapitālsabiedrībām tikt iesaistītām noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas vai terorisma un proliferācijas finansēšanas darbībās nav īpaši augsts. Tomēr šāds risks joprojām ir aktuāls un tieši klienta izpētes un klienta veikto darījumu uzraudzības process, ja tas tiek īstenots mērķtiecīgi, lai novērstu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas vai terorisma un proliferācijas finansēšanas riskus, palīdz kapitālsabiedrībai netikt iesaistītai nelikumīgās darbībās.

XI Sankciju likuma ievērošana

Latvijā visām personām, t.sk. kapitālsabiedrībām, ir saistošs Sankciju likums, kura mērķis ir nodrošināt mieru, drošību un tiesiskumu atbilstoši Latvijas starptautiskajām saistībām un nacionālajām interesēm, ieviešot starptautiskās sankcijas vai nosakot nacionālās sankcijas.

Kā minēts jau iepriekšējās nodaļās, saskaņā ar Likuma prasībām līdzekļi, kuri pieder personai vai kurus tieši vai netieši kontrolē persona, kura ir iekļauta kādā no Ministru kabineta noteiktu valstu vai starptautisko organizāciju vai uz Sankciju likuma pamata Ministru kabineta sastādītajā sankciju subjektu sarakstā nolūkā cīnīties pret iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā, ir uzskatāmi par noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem. Faktiski uz šīm personām attiecināmas gan Likuma gan Sankciju likuma prasības. Vienlaikus ir jāņem vērā, ka Sankciju likums aptver daudz plašāku sankciju un līdz ar to arī sankcionēto personu loku, tāpēc ir svarīgi apzināties, ka uz sankcionētām personām var attiekties dažādas procedūras.

Lai arī Sankciju likums nosaka dažādus iespējamus ierobežojumus, kapitālsabiedrību primārā atbildība ir identificēt un ievērot attiecībā uz sankciju subjektu noteiktos finanšu ierobežojumus. Identificējot šādus ierobežojumus, kapitālsabiedrībai ir pienākums veikt šādas darbības:

- liegt sankciju subjektam piekļuvi finanšu līdzekļiem un finanšu instrumentiem;
- nesniegt sankciju subjektam starptautiskajās vai nacionālajās sankcijās noteiktos finanšu pakalpojumus.
- gadījumā, ja kapitālsabiedrības pārvaldībā ir klienta līdzekļi, iesaldēt visus finanšu līdzekļus un finanšu instrumentus, kas ir sankciju subjekta īpašumā, valdījumā vai kontrolē;

Lai nodrošinātu Sankciju likuma ievērošanu, ir nepieciešams nodrošināt, ka pirms darījuma izpildes tiek pārbaudīts aktuālākais sankciju saraksts. Sadarbojoties ar juridiskajiem personām un veidojumiem, ir svarīgi noskaidrot arī šo juridisko personu un veidojumu patieso labuma guvēju, jo arī ja pati juridiskā persona vai veidojums nav sankcionēts, tad tās patiesais labuma guvējs var būt sankcionēts, kas nozīmē, ka arī uz juridisko personu vai veidojumu visdrīzāk attiecas sankcijas.

Papildus augstāk minētajam kapitālsabiedrībām ir pienākums ievērot arī mērķētās sankcijas, kuras nav noteiktas konkrētai personai, bet tiek attiecinātas uz konkrētu sektoru vai darbību, piemēram, attiecībā uz tūrisma pakalpojumu sniegšanas ierobežojumiem Krimā vai dažādu produktu eksporta ierobežojumiem uz valstīm ārpus Eiropas Savienības.

Noderīgas saites:

Noderīga informācija un metodiskie materiāli par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jautājumiem : www.fid.gov.lv

Starptautiskā organizācija (FATF): <http://www.fatf-gafi.org/>

Augsta riska valstis

Vērtējot klienta risku ir jāņem vērā klienta valsts risks. Informāciju par FATF un ES noteiktajām augsta riska valstīm ir pieejams FID uzturētajā vietnē šeit: [Augsta riska valstis | Finanšu izlūkošanas dienests \(fid.gov.lv\)](http://www.fid.gov.lv)

Bāzeles Pārvaldības institūta naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas risku novēršanas indekss: <https://www.baselgovernance.org/basel-aml-index>

Korupcijas uztveres indekss: <https://www.transparency.org/en/cpi>

Skaidrojums par "pelēko sarakstu" un tajā iekļautajām valstīm:

<https://lvportals.lv/skaidrojumi/313364-kas-ir-pelekais-saraksts-un-kadas-valstis-taja-ieklaudas-2020>